

Diarienummer: Fö2023/00074

Solna 2023 05 09

Att: Försvarsdepartementet

Remissvar från Skyddsrumsspecialisten gällande betänkande av Utredningen om civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap - SOU 2022:57

Sammanfattning

I egenskap av skyddsrumsentreprenör och tillverkare av skyddsrumskomponenter sedan 1973 har vi på Skyddsrumsspecialisten erhållit en fråga om att inkomma med våra synpunkter gällande utredningen SOU 2022:57.

Vi ger nedan våra synpunkter gällande utredningen samt de utmaningar vi ser med förslagen gällande svenskt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap. Överlag ser vi mycket positivt på utredningen och anser att den är grundligt utförd och ger en bra och sanningsenlig bild av Sveriges skydd.

Våra ställningstaganden rör främst avdelning sex i utredningen (se nedan under rubrikerna i kursivt). Övergripande ser vi brister i utredningen och förslagen gällande samarbete och planering med externa entreprenörer och näringslivet samt utbildningsväsendet. Även kommunikation och reservkraft i skyddsrum saknar en tydlig strategi och plan. Vi listar våra ställningstaganden i följande åtta punkter:

1. Kunskapsöverföring och kompetensförsörjning
 2. Planering
 3. Utbildning av kompetenser för renovering av befintliga skyddsrum
 4. Tuffare kontrollsystem krävs
 5. Certifieringar av entreprenörer
 6. Underhåll av befintliga skyddsrum
 7. Kommunikation i skyddsrum
 8. Reservkraft i normalskyddsrum
-

1. Kunskapsöverföring och kompetensförsörjning

Sveriges skyddsrum har varit tämligen bortglömda under en lång tid vilket resulterat i kompetensbortfall och att erfarenhet som tidigare fanns nu saknas. Utredningen och förslagen

lägger, enligt oss, för lite vikt vid hur denna kompetensförsörjning ska lösas, såväl inom det offentliga som i den privata sektorn vilken kommer att sköta den praktiska upprustningen och nybyggnationen av skyddsrummen.

Exempelvis ser vi en stor utmaning i att MSB, ensam, ska se till att det finns tillräckligt med kunskap hos länsstyrelserna 2025 när de övertar ansvaret att besiktiga/kontrollera 13 500 skyddsrum årligen fram till 2030. Skyddsrumsbeståndet består vidare av flera olika årsmodeller med varierande regelverk vilket skapar en utmaning att snabbt överföra denna kunskap mellan myndigheterna.

Om det omfattande arbete som utredningen föreslår ska bli görbart tror vi att MSB och länsstyrelsen behöver samarbeta närmare med näringslivet och privata skyddsrumaktörer än vad utredningen föreslår.

2. Planering

6.2.2 Den närmare planeringen av tillgången till skyddsrum

Vi är positiva till att MSB även fortsättningsvis föreslås äga ansvaret för skyddsrumspaneringen på nationell nivå (6.2.2) men ifrågasätter om de kommer att klara att skala upp verksamheten i den hastighet utredningen föreslår. Vi tror inte att detta är görbart utan ett närmare och ökat samarbete med näringslivet, utbildningsaktörer samt enskilda entreprenörer.

Detsamma gäller länsstyrelsernas föreslagna nya ansvar för kontrollverksamheten (6.3.1). Enligt utredningens bedömning bör länsstyrelserna i så stor utsträckning som möjligt ha egen kompetens för kontrollverksamheten vilket vi ser som en extrem utmaning i det höga tempo som krävs.

3. Utbildning av kompetenser för renovering av befintliga skyddsrum

6.3.1 Kontroller av befintliga skyddsrum

Ytterligare en fråga vi vill lyfta är vem som ska ansvara för utbildningen av de befintliga och nya kompetenser som behövs för att klara de mål som utredningen sätter upp. Utredningen tar upp MSBs ansvar för utbildning och certifiering av skyddsrumssakkunniga men vi ifrågasätter att utredningen inte ger förslag på hur denna utbildning och certifiering ska säkerställas (6.3.1).

4. Tuffare kontrollsystem krävs

6.3.1 Kontroller av befintliga skyddsrum

6.3.2 Underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum

Utredningen pekar på brister i de svenska skyddsrummen vid besiktningar, dock oftast av mindre allvarlig karaktär (6.3.2), vilket vi anser är en underdrift. Överlag ser vi en större utmaning gällande renovering av de befintliga skyddsrummen än vad utredningen gör gällande. Det kommer att krävas ett tuffare kontrollsystem samt ökad utbildning av de som praktiskt ska genomföra dessa renoveringar (se ovan under punkt 2 för mer information gällande utbildning).

Vi anser att ett skyddsrum är att betrakta som ett skyddsrum när det uppfyller MSB:s krav, inte när en besiktningsman/skyddsrumssakkunnig (som ofta endast genomgått en tvådagarskurs hos MSB) anser att skyddsrummet är godkänt, vilket ofta är fallet idag. Dagens kontrollsystem är bristfälligt och det behövs inte bara ett nytt system, utan också ett mycket tuffare, vilket vi anser att utredningen bör förtydliga.

5. Certifieringar av entreprenörer

6.3.2 Underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum

I dag finns det inget formaliserat krav på entreprenörer som utför arbeten i skyddsrum. Det finns heller inte några certifikat att söka. Vi anser att detta är en säkerhetsrisk som utredningen ej tar hänsyn till.

Ett exempel på lösning gällande den stora utmaningen med kommande underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum är en ny "skyddsrumscertifiering" som omfattar även externa entreprenörer. Vi anser att utredningen missar att det behövs hårdare krav även för de entreprenörer som arbetar med skyddsrum. En ny utbildning/certifiering av dessa, tillsammans med nya rapporteringskrav, kommer att säkerställa kvalitén på vårt skyddsrumsbestånd.

Det bör även vara tvingande för dessa certifierade skyddsrumsentreprenörer att skicka in avvikelser till MSB/länsstyrelserna så att det säkerställs att skyddsrummen inte blir godkända med kvarstående brister. Vi anser vidare att de certifierade entreprenörerna bör tillämpa ett självriktande system med skyldighet att dokumentera och delge ansvarig myndighet kvarstående brister samt hur/när dessa ska åtgärdas. Detta resulterar, förutom i säkrare skyddsrum, i ett ökat kunskapsutbyte mellan myndighet och entreprenör/näringsliv vilket skapar en inbyggd säkerhet i systemet. Alla parter kommer att behöva samarbeta i händelse av krig eller kris.

6. Underhåll av befintliga skyddsrum

6.3.2 Underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum

Vi instämmer med utredningen att de befintliga skyddsrummen måste bevaras, kostnaden för åtgärderna att återställa dessa skyddsrumspatser är liten per plats i jämförelse med kostnaden per plats vid nyproduktion. Eftersom både folkmängden och urbaniseringen ökat krävs dock även nyproducerade skyddsrum då det i storstäder saknas ett stort antal skyddsrumspatser.

Vi anser dock att utredningen och förslagen lägger för lite vikt vid att utreda hur Sverige ska se till att det finns tillgängligt, certifierat material och produkter för att kunna åtgärda bristerna i de befintliga skyddsrummen de kommande åren, men även i en krigssituation.

För de planerade, nybyggda skyddsrummen kommer det att krävas stora mängder material och produkter som filter, ventilationssystem och ventiler med mera.

7. Kommunikation i skyddsrum

6.3.2 Underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum

Vi anser att utredningen saknar en tydlig strategi och plan för kommunikation i de svenska skyddsrummen. Personer i skydd bör kunna kommunicera med omvärlden och Sverige behöver ett brett kommunikationssystem för hela skyddsrumsbeståndet. Detta är även av stor vikt för att civilbefolkningen och ansvariga myndigheter ska kunna kommunicera med varandra under pågående kris/krig och ha möjlighet att rapportera om skadeläge, antal personer som befinner sig i respektive skyddsrum, brist på mat/vatten samt eventuella brister som uppstått i skyddsrummen.

Vi ser en rad utmaningar med att få en fungerande kommunikationslösning på plats inom rimlig tid men detta bör prioriteras. Vi anser att detta behöver utredas vidare och motsäger oss utredningens tankar och förslag på sid 194 att detta skulle kunna ordnas vid ett iordningsställande.

8. Reservkraft i normalskyddsrum

6.3.2 Underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum

Bristen på reservkraft för belysning i befintliga skyddsrum är stor. Vi anser att utredningen och förslagen saknar en tydlig plan för reservkraft i samtliga normalskyddsrum. Belysning måste fungera även om strömmen bryts. Detta bör utredas vidare och vi motsäger oss utredningens tankar och förslag på sid 194 att detta skulle kunna ordnas vid ett iordningsställande.

För ytterligare information vänligen kontakta:

Patric Forsberg, ledning Skyddsrumsspecialisten, 070 091 80 91,
patric@skyddsrumsspecialisten.se